

STEFAN ZWEIG'S RELATIONSHIP WITH GEORGIAN-FOREIGN CULTURES

შტეფან ცვაიგი ქართულ-უცხოურ კულტურათა შორის
ურთიერთობათა ჭრილში

Tamar Gogoladze

Doctor of Philological Sciences, Professor of Gori State University,
Gori, Chavchavadze st., #53, 1400, Georgia,
+995577251272, tamilagogoladze@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-0450-2924>

Ketevan Barbakadze

Doctor of Pedagogy, Associate Professor of Gori State University,
Gori, Chavchavadze st., #53, 1400, Georgia,
+995577151211, qbarbakadze@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-8706-2102>

Abstract. In the 20th century, several foreign writers and novelists emerged on the global literary stage, including Romain Rolland, Henri Barbusse, and Stefan Zweig. People avidly read about their works. In the realm of Georgian culture, the writings of Stefan Zweig (1881–1942) were widely read and appreciated. 1927 can be considered as the starting point for its translation into Georgian.

Stefan Zweig's works, such as "Amok" and "Fear," were initially translated from an intermediate language by Leli Japaridze (1895–1934). Later, Grigol Robakidze translated them directly from German, which sparked his profound interest in the life and work of the renowned Austrian writer. L. Japaridze's first translations ("Amok" and "Fear") were also criticized by Platon Kikodze in his publication "Stefan Zweig," ("Amok Translation by L. Japaridze, Publication "Shroma", Tbilisi, 1927). This criticism not only evaluated the quality of the translation from the Russian language but also questioned the work of the author himself, Stefan Zweig, labeling him as a "pure bourgeois and decadent" writer. However, this did not deter Georgian translators from undertaking the task of translating Stefan Zweig's work. His novels were translated. This process turned out to be especially important for the period after the 1940s of the 20th century. It was emphasized by notable individuals such as Vakhtang Betsukeli, Eliso Betsukeli, Otar Khutsishvili, Nona Kalandarishvili, Karlo Jorjaneli, and Archil Ebralidze. Interest in Stefan Zweig continues even in the 21st century. (Tinatin Didebulidze) The translations of Stefan Zweig have been added to the list of classic masterpieces published by the World Literature Series. Zweig's translations (Vol. 76 of the first series) were preceded by an extensive letter by Karlo Jorjaneli about the writer's work, titled "Boundless Humanism." After L. Japaridze's initial translation, Kote Marjanishvili's silent film "Amok" (1927) was released, which received a negative response from the critics of "Singer of the Proletariat."

Stefan Zweig's connection to personal meetings is linked to L. Tolstoy's centenary celebration of writers in Moscow. This was followed by T. Tabidze's "Days of Tolstoy" and Grigol Robakidze's letter of the same name in the "Mnotobi" magazine in 1928. Friendship started there, and the correspondence continued for years. The purpose of the article was not only to describe the history of publications and meetings, but also to present and analyze the reception process.

This process was primarily influenced by the translations into the Georgian language, which led to the writer's popularization among generations of readers.

Keywords: Stefan Zweig, translations, reception, Grigol Robakidze.

თამარ გოგოლაძე

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი,
ქ. გორი, ჭავჭავაძის ქ., N53, 1400, საქართველო,
+995577251272, tamilagogoladze@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-0450-2924>

ქეთევან ბარბაკაძე

პედაგოგიკის დოქტორი,
გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი,
ქ. გორი, ჭავჭავაძის ქ., N53, 1400, საქართველო,
+995577151211, qbarbakadze@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-8706-2102>

აბსტრაქტი. XX საუკუნის 20-იან წლებში რამდენიმე უცხოელი მწერალი, პროზაიკოსი გამოჩნდა მსოფლიო ლიტერატურულ ასპარეზზე: რომენ როლანი, ანრი ბარბიუსი, შტეფან ცვაიგი... მათ გატაცებით კითხულობენ, მის შესახებ მსჯელობენ. ქართულ კულტურულ სივრცეში შტეფან ცვაიგის (1881-1942) შემოქმედება წარმოადგენდა საკმაოდ პოპულარულ საკითხავს. 1927 წელი შეიძლება მივიჩნიოთ ქართულ ენაზე მისი თარგმნის საწყის წერტილად.

შტ. ცვაიგის ნაწარმოებების („ამოკი“, „შიში“) თარგმნა განხორციელდა შუალედური ენიდან ცისფერყანწელის, ლელი ჯაფარიძის (1895-1934) მიერ, რასაც მოჰყვა უშუალოდ გერმანული ენიდან გრიგოლ რობაქიძის თარგმანებიც, რითაც საფუძველი ეყრება მის ღრმა დაინტერესებას ცნობილი ავსტრიელი მწერლის ცხოვრება-შემოქმედებით. ლ. ჯაფარიძის პირველ თარგმანებს („ამოკი“, „შიში“) მოჰყვა გამოხმაურებაც კრიტიკაში (პლატონ ქიქოძე - „სტეფან ცვაიგ-„ამოკი“. თარგმანი ლ. ჯაფარიძისა, გამომცემლობა „შრომა“, თბილისი, 1927 წ.), რითაც შეფასდა არამარტო რუსული ენიდან შესრულებული თარგმანი, არამედ თვით ავტორის - შტეფან ცვაიგის - შემოქმედებაც, როგორც „წმინდა ბურჟუაზიული და დეკადენტური“ მწერლისა. თუმცა ამას არ შეუშლია ხელი ქართველი მთარგმნელებისათვის ხელი მოეკიდათ შტეფან ცვაიგის შემოქმედების თარგმნის პროცესისათვის. ითარგმნებოდა როგორც მისი ნოველები, ისე რომანებიც. ეს პროცესი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა XX საუკუნის 40-იანი წლების შემდგომი პერიოდისათვის (ვახტანგ ბეწუკელი, ელისო ბეწუკელი, ოთარ ხუციშვილი, ნონა კალანდარიშვილი, კარლო ჯორჯანელი, არჩილ ებრალიძე). შტეფან ცვაიგით დაინტერესება გრძელდება XXI საუკუნეშიც (თინათინ დიდებულისძე) მსოფლიო ლიტერატურის სერიით გამოქვეყნებული კლასიკის შედეგების სიას შეემატა შტ. ცვაიგის თარგმანებიც (პირველი სერიის ტ.76), რასაც წარემძღვარა კარლო ჯორჯანელის ვრცელი წერილი მწერლის შემოქმედების შესახებ („უნაპირო ჰუმანიზმი“). ლ. ჯაფარიძის პირველი თარგმანის შემდგომ გამოდის კოტე მარჯანიშვილის მუნჯური ფილმი „ამოკი“ (1927 წ.) რასაც მოჰყვა კიდევ უარყოფითი გამოხმაურება „პროლეტარიატის მომღერალი“ კრიტიკოსების მიერ.

შტ. ცვაიგის ურთიერთობა პირადი შეხვედრებით დაკავშირებულია ლ. ტოლსტოის ასი წლისთავისადმი მიძღვნილი მწერლების ზეიმზე მოსკოვში, რასაც მოჰყვა ტ. ტაბიძის „ტოლსტოის დღეები“, გრიგოლ რობაქიძის ამავე სახელწოდების წერილი ჟურნალ „მნათობში“ 1928 წელს. იქ დაწვებული მეგობრობა, მიმოწერა გრძელდებოდა წლების მანძილზე. სტატიის მიზანი მდგომარეობდა არამარტო პუბლიკაციების, შეხვედრების ისტორიის აღწერაში, არამედ იმ რეცეფციული პროცესის წარმოჩენა-განალიზებაში, რაც განაპირობა უპირველესად თარგმანებმა ქართულ ენაზე და ამით მწერლის პოპულარიზაცია მკითხველ საზოგადოებაში თაობების მანძილზე.

საკვანძო სიტყვები: შტეფან ცვაიგი, თარგმანები, რეცეფცია, გრიგოლ რობაქიძე.

შესავალი: საკითხი შტ. ცვაიგის პიროვნებისა და შემოქმედების შესახებ ქართულ კულტურულ სივრცეში მონოგრაფიულად არაა შესწავლილი. გარდა ამისა არაა გამოკვეთილი უცხოელი მწერლის ქართულ თარგმანში რეცეფციის პრობლემებიც, მით უფრო, რომ თარგმანთმცოდნეობაში სწორედ ტექსტსა და მკითხველს შორის ურთიერთმიმართება გავლენას ახდენს თვით ნაწარმოებისა და მისი ინტერპრეტაციის გააზრებაზე. აქედან გამომდინარე, ერთი მწერლის, კერძოდ ავსტრიელი პროზაიკოსის, შტეფან ცვაიგის, მაგალითზე რეცეფციის ისტორიული და ესთეტიკური კუთხით შესწავლა გააძლიერებს მკითხველის მიერ უცხო ენიდან თარგმნილი ტექსტის აღქმასა და გაგებას, გამოკვეთს ნაწარმოების, ავტორის პოპულარობის მიზეზების გამოკვეთას, რასაც მნიშვნელობა ეძლევა ლიტერატურათმცოდნეობისათვის მრავალი საკითხის ასახსნელად.

ავსტრიელი მწერლის, შტეფან ცვაიგის, ქართულ მთარგმნელობით თუ, საერთოდ, კულტურულ სივრცეში პოპულარობის ისტორიის შესწავლა შეუძლებელია ზემოაღნიშნული პროცესების ისტორიის თვალის გადევნების გარეშე, რაც სხვადასხვა დროს შესწავლილი იქნა ქართველი მწერლების (გრიგოლ რობაქიძე), ლიტერატურათმცოდნეების (აკაკი ბაქრაძე, ნუგეშა გაგნიძე), მთარგმნელებისა თუ სამეცნიერო პროექტების ავტორების (ნათია ფურცელაძე) და სხვათა მიერ, იგი გამოყენებული იქნება ნაშრომის ძირითად ნაწილშიც საკითხების განხილვის პროცესში.

მეთოდები. ისტორიულ-შედარებითი, კომპარტივისტული, რაც საშუალებას მოგვცემს როგორც თარგმანთა შედარება-დასკვნის, ისე უცხოელი მწერლის ცხოვრება-შემოქმედების ქართულ სივრცეში აღქმის ისტორიის თვალის გასადევნებლად.

შედეგები და მსჯელობა. ქართველი მკითხველი, ჯერ კიდევ ადრეული საუკუნეებიდან მოყოლებული, ეცნობოდა უცხოურ სასულიერო თუ საერო, აღმოსავლურ თუ დასავლურ ლიტერატურას ხან შუალედური, ხანაც ორიგინალის ენის მეოხებით ეს ტენდენცია გრძელდება XX საუკუნეშიც, ე.წ. საბჭოთა კავშირის, ფარგლებში მოქცეული, ჯერ იგებს და მერე გაიზრებს მსოფლიოსათვის პოპულარულ, ხშირად პროლეტარული მწერლობისათვის მიუღებელ უცხოელ მწერლებსა და მის ნაწარმოებებს. იბადება სურვილი, მშობლიურ ენაზე გაეცნოს პოპულარული პროზაიკოსის შტეფან ცვაიგის (1881-1942) შემოქმედებას, „1927 წ., როდესაც შტეფან ცვაიგის ნოველების ციკლის „ჯაჭვის“ - სამივე ტომი ერთდროულად გამოიცა... მწერალს ამ მხრივაც სურდა გაეხაზა, რომ საქმე ეხებოდა ადამიანის განცდათა ტიპოლოგიურ გამას, დალაგებულს ასაკობრივი თანმიმდევრობით... ადამიანის განცდებისადმი მიძღვნილი ეტიუდებით არსებითად შტეფან ცვაიგის სხვა ნოველებიც, რომლებიც „ჯაჭვში“ არ მოხვედრილან ეს სფეროა ცვაიგის კალმისათვის ნაყოფიერი სავარგული, ამაზეა დაფუძნებული ცვაიგის სახელის

ერთ-ერთი ბურჯი, თუ მეორედ - მათ თითქმის ერთსა და იმავე დროს აგებდა მწერალი - ადამიანის, გონის ტიპოლოგიურ ციკლს მივიჩნევთ „სამყაროს ხუროთმოძღვარნი“ რომ ეწოდება და მხატვრულ ესსეებს აერთიანებს“. (ცვაიგი, 1982: 5) კარლო ჯორჯანელის ამ ციტატამდე სწორედ 1927 წელს ითარგმნა ლელი ჯაფარიძის „ჯაჭვის ციკლის“ ორი ნოველა („ამოკი“ და „შიში“) ჯერ საჟურნალო ვერსიად („მნათობში“), შემდეგ ორი პატარა წიგნაკად.

1927 წელსვე ქართველი რეჟისორი კოტე მარჯანიშვილი შტეფან ცვაიგის ნოველის მიხედვით იღებს მუნჯურ მხატვრულ ფილმს, „ამოკ“ („მოვალეობა და კანონი“) რუსული ტიტრებით. თარგმანსაც და კინოფილმსაც „პროლეტარიატის“ კრიტიკოსების მიერ მოჰყვა უარყოფითი შეფასება. თვით თარგმანი შესრულდა შუალედური ენიდან და, ბუნებრივია, ახლდა ხარვეზები, მაგრამ თავად ტექსტი უცნაური მელოდიურობითაა აჟღერებული და კარგად ჯდება ქართველი მკითხველის ცნობიერებაში.

მთარგმნელი ლელი ჯაფარიძე (1895-1934) „ცისფერყანწელია“, მწერალი, მთარგმნელი. „ახალი პოეზიის ანთოლოგიაში“ (ქუთაისი) დაბეჭდილი აქვს ორი ლექსი „თეთრ ქუჩში“ და „მატარებლიდან“ (ბიბლიოვიკი, თ.გ.ბ). მასვე ეკუთვნის გერმანელი მწერლის ბერლარდ კელერმანის „გვირაბი“. ჯაფარიძის თარგმანი მივიდა მკითხველის გულამდე. პატარა წიგნაკები ხელიდან ხელში გადადიოდა. იგი უკვე გვიან, 40-იან წლებში, ითარგმნა ცნობილი გერმანისტი მთარგმნელის ვახტანგ ბეწუკელის (1916-1971) მიერ. იგი ენათესავებოდა რაზიკაშვილების ოჯახს მაგრანეთში (თიანეთის რეგიონი), უთარგმნია გოეთე, შილერი, ჰაინრიხ მანი. „ამოკით შეპყრობილი“ ნათარგმნია უშუალოდ წყარო ტექსტიდან და საკმაოდ გასაგებად, მკითხველისათვის ადვილად აღსაქმელად. ვუდარებთ ერთმანეთს ნაწყვეტებს ლ. ჯაფარიძისა და ვ. ბეწუკელის თარგმანებიდან:

„მაგრამ როგორც კი ფეხი გადავდგი, უკვე ანთებული ვიყავ და უკვე გაქცევაც შემეძლო. ერთ წამში ჩავირბინე კიბე, მას ხომ მხოლოდ სადგურისაკენ მიმავალ ქუჩით შეეძლო წასვლა. ვეცი თავლას, რომ ველოსიპედი გამომეყვანა... გასაღები დამვიწყებოდაა. გავამტვრიე დარაბა და... უკვე კვალ და კვალ მივჰქერი ველოსიპედით. მე უნდა... უნდა დავეწიო მას, ვიდრე იგი ავტომობილში ჩაჯდება... უნდა ველაპარაკო მას...“ (ცვაიგი, 1927ბ: 111).

„მაგრამ ნაბიჯი გადავდგი თუ არა, მაშინვე აღვეგზნე და გასაქცევად მზად ვიყავი... თვალის დახამხამებაში დავეშვი კიბეზე... მას ხომ სადგურისაკენ მიმავალი გზით შეეძლო წასვლა... გავვარდი ფარდულისაკენ ველოსიპედის გამოსატანად, მაგრამ გასაღები დამვიწყებოდა. ურდულს ვწვდი და ჩამოვგლიჯე, ბამბუკს ლაწალუწი ავუყენე, ნაფოტებად ვაქციე, ერთბაშად გადავევლე ველოსიპედს და გავქანდი, რომ დავწეოდი... მე უნდა... უნდა დავწეოდი, ვიდრე ავტომობილში ჩაჯდებოდა... უნდა მოვლაპარაკებოდი...“ (ცვაიგი, 1982: 179). ჩვენს მიზანს არ წარმოადგენდა თარგმანების წყარო ტექსტთან შედარება, შევნიშნავდით მხოლოდ, რომ ორივე თარგმანი მკითხველში ქმნის უცნაურ მოლოდინს - როგორ მოიქცევა აღგზნებული ექიმი. ენობრივად „თავლის“ ნაცვლად „ფარდულია“ გადმოღებული, „დარაბის“ ნაცვლად „ურდული“, ხოლო შენგრევა სათავსოსი, რომელიც ბამბუკისაგან არის აგებული, თითქმის შეუძლებელი ან საკმაოდ ძნელია, მაგრამ მთარგმნელი სწორედ იმ ზებუნებრივ ძალაზე მიაწინებს მკითხველს, რომლითაც „ლაწალუწი“ აუყენა ექიმმა ბამბუკს.

ლ. ჯაფარიძესთან იგრძნობა უცნაური დინამიზმი, თითქოს ექიმის ქმედება უფრო ძლიერად ეჩვენება მკითხველს, თანაც მელოდიურად, ტრაგიკული შტრიხით.

როგორც ზემოთ აღინიშნა „ამოკი“ უარყოფითად შეაფასა კრიტიკოსმა პლატონ ქიქოძემ (ქიქოძე, 1928: 4), გაზეთ „კომუნისტის“ ბიბლიოგრაფიულ მიმოხილვაში: „მიუხედავად იმისა, რომ „ამოკის“ თარგმანი ცუდათ არ არის გაკეთებული, იგი მაინც ვერ იძლევა წარმოდგენას ამ ნაწარმოების იმ მისტიურ „მშვენიერებაზე“, რომელსაც მას ალბათ

დედანში (გერმანულად) და ნაწილობრივ რუსულ თარგმანშიაც კი მოეპოვება. ეს იმის ბრალია, რომ ქართულად „ამოკი“ თარგმანის თარგმანია, მთარგმნელს კი, რახან სწორედ ასეთი გადმოუთარგმნია, უნდა ეცადა მოეცა ეს „მშვენიერებაც“, რადგან უამისოდ ნაწარმოების შინაარსი ჰკარგავს შესაფერის ფორმას და კოლორიტს. თარგმანი საერთოდ სუსტია და ნაჩქარევია, არის თარგმანში მრავალი ძლიერ ცუდი ადგილები“ (ქიქოძე, 1928: 4).

პ. ქიქოძის შენიშვნები ეხება არა მარტო მთარგმნელს, ლელი ჯაფარიძეს, არამედ თვით მწერალსაც შტ. ცვაიგს. „თანამედროვე ევროპის მწერლობაში ს. ცვაიგი საკმაოდ ცნობილი მწერალია, მაგრამ არც ისე დიდი, როგორც ჩვენში ჰგონიათ. განსაკუთრებით შორს სდგას იგი ჩვენი, პროლეტარული საზოგადოების ხასიათიდან და მით უმეტეს იმ მუშათა გამომცემლობის („შრომა“) დანიშნულებიდან, რომელსაც იგი გამოუცია (ცვაიგის ასეთმა გადაჭარბებულმა დაფასებამ კინოში ისეთ სამწუხარო შედეგებამდე მიგვიყვანა, როგორცაა კ. მარჯანიშვილის მიერ დადგმული „ამოკი“ (ქიქოძე, 1928: 4).

პ. ქიქოძე პროლეტარული კრიტიკოსის პოზიციებიდან შტ. ცვაიგს მიიჩნევს „წმინდა ბურჟუაზიული და დეკადენტური“ მიმართულების ავტორად, რომელიც არ უნდა იბეჭდებოდეს გამომცემლობა „შრომაში“. თუმცა პ. ქიქოძის შენიშვნები მთარგმნელისა და მწერლისადმი ძირითადად ტენდენციურია, მაინც ეს პირველი თარგმანი როგორც „თარგმანის თარგმანი“ საკმაოდ ხარვეზებიანია, იგი, მიუხედავად ამისა, შეიყვარა ქართველმა მკითხველმა, 20-30-იანი წლების თაობამ.

ერთ-ერთი შემფასებელი ლ. ჯაფარიძის თარგმანისა იყო გრიგოლ რობაქიძეც. 1927 წლის 19 სექტემბრით დათარიღებულ შტ. ცვაიგისადმი გაგზავნილ წერილში იგი აღნიშნავს „ამოკის“ შესახებ: იანვარში თბილისში ერთმა ქართველმა ნოველისტმა მაჩვენა „ამოკის“ ქართული თარგმანი, რომელიც შესრულებული იყო რუსულიდან. რუსული თარგმანი თუმცაღა კარგია, მაგრამ თარგმანის თარგმანი და, ამასთან, თქვენი ნაწარმოებისა - მეტისმეტი იყო. მე მას ვუთხარი: სულ მცირე, თარგმანი ორიგინალს უნდა შედარებოდა. მაგრამ მან არ იცოდა გერმანული, შემდეგ გამოჩნდა ერთი და მოისურვა ამის გაკეთება. უკვე იანვრის ბოლოს მე გამოვემგზავრე, „ამოკი“ ერთი ჟურნალში უნდა დაბეჭდილიყო... თუ ნოველა უკვე დაიბეჭდა, ჟურნალის ნომერს გამოგიგზავნით. კიდევ ცოტა რამ „ამოკის“ შესახებ. ქართულმა კინოსტუდიამ დაიწყო „ამოკის“ გადაღება. მე ვერ ვხედავდი, ეს თქვენთვის მეუწყებინა, მაგრამ ბატონმა როზენკრანცმა მითხრა: „ბატონი ცვაიგი ამაზე ბევრს იცინებს“ - და მეც გატყობინებთ. (საგამომცემლო პროექტი „უცნობი გრიგოლ რობაქიძე“, 2016: 71).

აქ ერთგვარი ირონიაა უცხოელისა ქართული კინოს მიმართ, თუმცა გრ. რობაქიძეც, სავარაუდოდ, უნდა იზიარებდეს მის აზრს.

გრ. რობაქიძეს გაუგზავნია ლ. ჯაფარიძის მიერ თარგმნილი „ამოკი“ და „შიში“, მინიშნებით, რომ მისი მთარგმნელი პოეტია („გრ. რობაქიძის წერილიდან“). აქვე იგი პირდება შტ. ცვაიგს საკუთარ თარგმანებს, „განვიზრახე, თქვენი ესეები ნიცშეს, დოსტოევსკისა და ტოლსტოის შესახებ ქართულად ვთარგმნო“ (საგამომცემლო პროექტი - „უცნობი გრიგოლ რობაქიძე, 2016: 93). გრიგოლ რობაქიძეს უთარგმნია „კაპიტანი სკოტ“, 10.XII დათარიღებულ წერილში გრ. რობაქიძე დაწვრილებით მოუთხრობს შტ. ცვაიგს, თარგმანისა და ნოველებიდან მიღებულ შთაბეჭდილებების შესახებ: „ვფიქრობ, შევძელი ამ დავალების ამოხსნა. უაღრესად ლამაზია ეს ნოველა: შინაგანად ბევრი ვიტირე. მომდევნო დღეებში „კაპიტანი სკოტს“ საჯაროდ უნდა წავიკითხო - მიმიჩნევენ კითხვის ოსტატად...

P.S. „კაპიტანი სკოტ“ სულ მალე გამოქვეყნდება ჟურნალ „ქართულ მწერლობაში“ (12.1927). (საგამომცემლო პროექტი „უცნობი გრიგოლ რობაქიძე“, 2016: 99-100).

ასე რომ, შტ. ცვაიგის ნოველის „კაპიტანი სკოტ“ თარგმანი ეკუთვნის გრიგოლ რობაქიძეს და ეს ხდება 1927 წელს.

მოგვიანებით გრ. რობაქიძე ამზადებს წერილს შტ. ცვაიგის შესახებ, ატყობინებს ქართველი მკითხველის რეაქციას მწერლის შემოქმედებაზე.

გრიგოლ რობაქიძის მიმოწერა ავსტრიელ მწერალთან იწყება „გველის პერანგის“ დაწერის შემდგომ, მაგრამ მკვლევართა ხელთ არსებული წერილები 1927 წლის 3 მარტით იწყება. სავარაუდოდ, შესაძლოა არსებობდა ადრინდელი მიმოწერაც, რასაც ჩვენამდე არ მოუღწევია.

მიზანი მწერლისა ერთ ხაზს მიჰყვებოდა: გაეტანა საქართველოს სახელი ქართველი მწერლის ნაწარმოების სახით, მანამდე გრიგოლს ჰქონია მცდელობა რომენ როლანთან დაემყარებინა მიმოწერა: გაეგო მისი აზრი „მალშტრემსა“ და „ლონდაზე“ (თარგმნილი ფრანგულად ელისაბედ ორბელიანის მიერ). მაგრამ, როგორც ჩანს, რ. როლანს არ გამოუხატავს აღფრთოვანება ქართველი მწერლის ნაწარმოებებზე. ამიტომ გრიგოლი მეორე მწერალს უკავშირდება, შტეფან ცვაიგს. 1927 წლის 3 მარტით დათარიღებულ წერილში გრიგოლ რობაქიძე ასე წერს ავსტრიელ მწერალს: „ლიტერატურული საქართველო ევროპაში სამოგზაუროდ რომ მაცილებდა, ერთი პოეტი შეკითხვაზე, უპირველეს ყოვლისა, ვის მივმართავდი, სხვა პოეტმა, ჩემმა შემოქმედებითმა ძმამ, ინტუიციური გულით ნათელმხილველივით, დაუყოვნებლივ წარმოთქვა: „ბუნებრივია, სტეფან ცვაიგს!“ ეს იყო ჩემი პასუხიც“. (საგამომცემლო პროექტი „უცნობი გრიგოლ რობაქიძე“, 2016: 20). ესაა ნათელი სხივი მწერლისათვის, იმედის ნაპერწკალი - გავიდეს ევროპის ლიტერატურულ ასპარეზზე. მიმოწერას შეხვედრაც მოჰყვა, რაც შესანიშნავადაა გადმოცემული ორ მოგონებაში: ორივეს ერთი სათაური აქვს „ტოლსტოის დღეები“. ერთის ავტორია ტიცინ ტაბიძე, მეორისა გრიგოლ რობაქიძე. ტიცინი ოფიციალური დელეგატი იყო სანდრო ეულთან ერთად საქართველოს მწერალთა კავშირიდან. გრიგოლის თხოვნაზე, გაეგზავნათ ტოლსტოის საიუბილეო დღეებზე, პასუხი არ მიუღია. ამიტომ გელენჯიკიდან თავისი ხარჯით წავიდა იუბილეზე. ორივე მოგონება ერთსა და იმავე ფაქტს აღწერს - მწერლების დიდ ფორუმს გარდაცვლილი მწერლის ასი წლისთავზე. მაგრამ ისინი არსებითად განსხვავდება, თუ ტიცინ ტაბიძე საქართველოდან ჰაჯი მურატის აჩრდილის თანხლებით მიემგზავრება და მისი წუხილი, სევდა ესადაგება უცნაურად გარდასახულ წარსულსა თუ აწმყოს, გრიგოლ რობაქიძის მოგონება მხოლოდ შტეფან ცვაიგით სუნთქავს. აქ ყველაფერია - ცნობილი ავსტრიელი მწერლის პირისპირ შეხვედრასთან დაკავშირებული. ერთის მხრივ, მოკრძალება, მეორეს მხრივ, შეუპოვრობა - იყოს მისი თანამგზავრი. ამავდროულად, აღწერის მანერაც ძალზე ორიგინალურია, ტიცინ ტაბიძე მოგონებაში „ტოლსტოის დღეები“ შტეფან ცვაიგის გამოსვლის შესახებ მწერლების ფორუმზე, მეტ-ნაკლებად, გაღიზიანებული მანერით შენიშნავს: „დიდი აღტაცებით მიეგება საზოგადოება სტეფან ცვაიგს ევროპა“. მისი წიგნი ტოლსტოის შესახებ, რომელიც ახლახან გამოვიდა გერმანიაში, ორჯერ გამოსცეს რუსეთში: მოსკოვსა და ლენინგრადში. ალბათ, ესეც იყო მიზეზი, რომ ცვაიგს ოვაციები გაუმართეს.

მისი სიტყვის საუკეთესო ადგილი იყო: როცა მოსკოვის სადგურზე ჩამოვედი, თითქო მომესმა ანა კარენინას კვილი, რომელსაც მატარებელმა გადაუარაო.

სტეფან ცვაიგი ყველა უცხოელისაგან განირჩეოდა: ზედმეტი თავაზიანია მოპყრობაში, სრულიად ახალგაზრდა გამომეტყველება აქვს: უფრო დიპლომატს ჰგავს, ვიდრე მწერალს“. (ტაბიძე, 1985: 559).

გრიგოლ რობაქიძე კი ყველა დეტალს აქცევს ყურადღებას, გარეგნობას, ქცევას, ადამიანებთან დამოკიდებულებას, მწერლებთან კავშირს, ახალი, პროლეტარული სახელმწიფოს აღქმასა და შეფასებას.

საინტერესოა გრ. რობაქიძის მიერ აღწერილი შტ. ცვაიგის პორტრეტი: „იგი 47 წლისაა და 37 წლისად გეჩვენებათ. თმაში თეთრს ვერ მოუძებნით. ტანით საშუალოზე მაღალი, მსუბუქი, ნაზი - ხელები ქალის ხელებს უგავს. შავგვრემანი თვალებში ხალისი (შორიდან მოსჩანს სევდა). პირველი შეხედვით: მწერალს, პოეტს არ ჰგავს. ჩვეული

ევროპელი, ზრდილი, თავაზიანი (მეტად), ჩაცმულობა - კარგი (თვალში არ გეცემა). სუფთა - დაკვირვებული, პირველი შეხედვით კიდევ გაგიკვირდებათ, ეს კაცი წერს ამ ნოველებს და ამ მონოგრაფიებს?! მაგრამ ეს „გარეგანი ხედვაა“. შიგადაშიგ ცვაიგს სახე ეცვლება. ხანდახან, გაკვრით, ჩნდება დაძაბულობა. ეს მალულად ხდება: ასე ვთქვათ - „განზე“ უნდა „შეისწრო“: მხოლოდ მაშინ ხედავ მისი სახის ნამდვილ გამომეტყველებას“ (რობაქიძე, 1928ა: 14).

სამაგიეროდ, შტეფა ცვაიგი თავის მემუარებში, რომელიც ფორუმის შემდეგ გამოსცა („მოგზაურობა რუსეთში“) უკვე ჩნდება ის ფარული, რაც ახასიათებს უცხოელს (არამარტო მწერალს) სხვა ქვეყნისა წარმომადგენელზე საუბრისას. ამას კი თვით გრ. რობაქიძის მიერ მწერლისადმი 1929 წლის 2 იანვრით დათარიღებული წერილიდან ვიგებთ: „დიდი სიამოვნებით წავიკითხე თქვენი ბროშურა „მოგზაურობა რუსეთში“. უღრმესი მადლობა, რომ მოგვიძღვნით სტრიქონები მე და ჩემს ნაწარმოებს. რატომ დაწერეთ „პირველი ქართველი პოეტი? პოეტები და ქალები ეჭვიანები არიან (განსაკუთრებით - ქართველები)... გულიანად ვიცინე, როცა ამ სტრიქონებს ვკითხულობდი: „გასაკვირი არ უნდა იყოს, რომ ერთი თბილისელი ნაცნობი სამი დღე და ღამე იმისთვის მგზავრობდა, რომ ერთს მისთვის ხელი ჩამოერთმია, რვა დღის შემდეგ. მატარებლით 14 საათინი მოგზაურობის მერე, იმავე სიმშვიდითა და თავდაჯერებულობით მოახერხა შეხვედრა ამ წვრილმანისათვის და მთელი სერიოზულობით დაფიქრებაა საჭირო, ღირს თუ არა ეჭვი დღე-ღამისათვის კავკასიაში გამგზავრება“... (ხაზი ჩვენია - თ.გ., ქ.ბ.) ბევრი ვიცინე ეს დრო არ დამიკარგავს“. (საგამომცემლო პროექტი: „უცნობი გრიგოლ რობაქიძე“, 2016: 128-129).

და ეს უცხოელი, რომელიც არ ფარავს ირონიას „თბილისელი ნაცნობის“ მიმართ, ჯერ ინტერესით ეცნობა მისი ნაწარმოების გერმანულ თარგმანსა და ავტორის წინასიტყვაობას (მიაკვლია მკვლევარმა ნუგეშა გაგნიძემ), არამედ უკეთებს თავის წინასიტყვაობას „გველის პერანგს“ და შემოდგომაშიც სულ ერთად ფინანსურად ეხმარება ემიგრირებულ ავტორს ლიტერატურულ წრეებში პოპულარობის მოსაპოვებლად. თუმცა ეს არაა მარტო ცალმხრივი ურთიერთობა. გრიგოლ რობაქიძე არის მისი სულიერი მეგობარიც, კითხულობს ყოველ ახალ წიგნს, უზიარებს საკუთარ შთაბეჭდილებებს, სხვადასხვა დროს უგზავნის საქართველოსა და ნიკო ფიროსმანის სურათების რეპროდუქციებს. არის გულწრფელი გულშემატკივარი და მწერლის მთელი შემოქმედების ღირსეული დამფასებელი. ასე გრძელდება ეს მიმოწერა 1933 წლის ბოლომდე (X). შტეფან ცვაიგის ემიგრირების შემდგომ, ჯერ დიდ ბრიტანეთში, შემდეგ ბრაზილიაში (პიტროპოლისში) ავსტრიელი მწერალი თითქმის მარტოობაში აღმოჩნდა, რამაც ერთგვარად განაპირობა კიდევ სიცოცხლის დასრულება თვითმკვლელობით.

შტ. ცვაიგის თარგმნა XX საუკუნის 40-იანი წლებიდან მეტად აქტიურდება. საყურადღებოა მთარგმნელი ქალბატონის ელისო ბეწუკელის (ვახტანგ ბეწუკელის დის) ნათარგმნი „მწველი საიდუმლო“, ოთარ ხუციშვილის „ზაფხულის ნოველა“, არჩილ ებრალიძის „საჭადრაკო ნოველა“, ნოდარ რუხაძის „მთვარის შუქით განათებული ქუჩაბანდი“ მიხეილ მამულაშვილის („უცნობი ქალის წერილი“, „ქალის ცხოვრების ოცდაოთხი საათი“), ნონა კალანდრიშვილისა და აკაკი გელოვანის თარგმანები. საყურადღებოა კარლო ჯორჯანელის მთარგმნელობითი საქმიანობა შტეფან ცვაიგის ნაწარმოებების ქართულად აქლერებაში (1989 წელს გამოდის მის მიერ თარგმნილი „ქალი და ბუნება“). სულ ახლახანს (2021 წ.) გამოდის შტეფან ცვაიგის ნოველების ციკლის „ვარსკვლავები ტყის თავზე“, თარგმნილია ნანა გოგოლაშვილის მიერ.

2014 წლის ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბაკალავრმა (მეცნიერებათა და ხელოვნების ფაკულტეტის) თამთა ჭავჭავაძემ ბაკალავრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად დაწერა ნაშრომი „გერმანულენოვანი მხატვრული ლიტერატურის ქართული თარგმანები (ხელმძღვანელი პროფესორი ლევან ცაგარელი) (2003-2013),

რომელშიც შტეფან ცვაიგის ლიტერატურული თარგმანი განხილულია როგორც ლიტერატურის რეცეფციის კულტურათმორის ფორმა ნაწილობრივ მიმოხილულია შტეფან ცვაიგის თარგმანები („მარიამ სტიუარტი“ 2013- მთარგმნელი ნონა კალანდრიშვილი, „მოუთმენლობა გულისა“ – 2011, მთარგმნელი თინათინ დიდებულიძე, „მოუთმენლობა გულისა“, ნოველები, 2012 კარლო ჯორჯანელის, ელისო ბეწუკელისა და მიხეილ მამულაშვილის თარგმანებით.

სწორედ დადასტურდა შტეფან ცვაიგის შემოქმედების ერთგვარი მარადიულობაც XXI საუკუნეში, რაც მკითხველისათვის წარმოადგენს კვლავ „მოლოდინის ჰორიზონტი“ საკითხავს. ამაზე წერდა ფრანგი მწერალი ფრედერიკ ბეგბედერიც თავის წიგნში „საბოლოო აღწერა ჩამოფასებამდე“ (თბილისი, 2013), რომელშიც ლიტერატურის კატეგორიის კუთხით შერჩეულია 50-ზე მეტი ყველაზე პოპულარული წიგნი, მათ შორის შტეფან ცვაიგის „გრძნობების დაბნეულობა“ (1926 წ.): „კარგი წელია ეს დალოცვილი 1926. ამ წელს გადაეყარა ბრეტონი ნადიას, ბერნანოსი - სატანას და აგატა კრისტიმ როჯერ ექროიდი მოკლა. როგორც ჩანს, საუკუნო ყველაზე შემოქმედებითი წელიწადი ყოფილა.

...ცვაიგი ფაქიზი სულის ადამიანია, ვენის სილამაზის მომღერალი პოეტი, რაფინირებული ანალიტიკოსი და მგრძნობიარე, რომელზეც დიდი გავლენა მოახდინმა მისმა მეგობარმა, ზიგმუნდ ფროიდმა, ყველა მისი ნაწარმოები გართულებულ სასიყვარულო ამბავზე, დრამატულ კავშირებზე, არალიარებულ ან დაუკმაყოფილებელ გრძნობებზე მოგვითხრობს. და მართლაც, ის „ფსიქოლოგიური ლიტერატურის ოსტატია“ (ბეგბედერი, 2013: 69-70). ბუნებრივია, აქაც დაემთხვა XXI საუკუნის ცნობილი მწერლის, როგორც მკითხველისა და როგორც კრიტიკოსის მიერ შტეფან ცვაიგის შემოქმედების მარადიულობის აღიარების პროცესი, რაც სწორედ თარგმანების საშუალებით იკაფავს გზას კვლავაც: „აღმქმელ ცნობიერებას ნაწარმოებისადმი აქტიური დამოკიდებულება მოეთხოვება, ვინაიდან მკითხველი საგნის პასიური მომხმარებელი კი არ არის, არამედ შემოქმედებითი პროცესის აქტიური მონაწილეა. აქტიურია იგი თუნდაც იმიტომ, რომ კონტრუქციული პრინციპი, კოდი, ნაწარმოების გასაღები აღმოჩენის ადგილს მიუჩენს, ხოლო აღმოჩენა უკვე ესთეტიკური კატეგორიაა და უდიდეს ტკბობას ანიჭებს ადამიანს“ (ყარალაშვილი, 1977: 34-35).

დასკვნები.

1. საკითხის შესწავლამ ცხადყო რეცეფციული ესთეტიკის ძირითადი პრინციპებიდან გამომდინარე, თარგმანის მნიშვნელობა მწერლის, ნაწარმოების პოპულარიზაციისათვის შტეფან ცვაიგის ქართული თარგმანების ისტორიის შესწავლის მაგალითზე.

2. შტეფან ცვაიგის პიროვნებისა და შემოქმედებისადმი ქართველი მკითხველის დაინტერესების ათვლის წერტილად პირობითად უნდა მივიჩნიოთ 1927 წელი, როდესაც პირველად ითარგმნა მისი „ამოკი“ და „შიში“ ქართულ ენაზე;

3. შტეფან ცვაიგის შემოქმედებისადმი ინტერესი და შემდგომი ურთიერთკავშირი სწორედ გრიგოლ რობაქიძის სახელთანაა დაკავშირებული;

4. შესწავლას მოითხოვს თარგმანმცოდნეთა მიერ დღემდე არსებული თარგმანების შედარება-შეჯერება წყარო ტექსტებიდან;

5. უცხოელი და ქართველი ლიტერატურათმცოდნეთა კვლევებმა დაადასტურეს შტეფან ცვაიგის მიერ შექმნილ ნაწარმოებთა მარადიულობა მკითხველი საზოგადოებისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ბაქრაძე, ა. (1999). *კარდუ ანუ გრიგოლ რობაქიძის ცხოვრება და ღვაწლი*. თბილისი: გამომცემლობა „ლომისი“.
- ბეგბედერი, ფ. (2013). *საბოლოო აღწერა ჩამოფასებამდე*. თბილისი: გამომცემლობა „პალიტრა L“.
- ბიბლიოვიკი. (თ.გ.)ა. *ბეწუკელი ვახტანგ*. მოძიებულია ვებგვერდიდან: http://www.nplg.gov.ge/wikidict/index.php/ბეწუკელი_ვახტანგ
- ბიბლიოვიკი. (თ.გ.)ბ. *ჯაფარიძე ლელი*. მოძიებულია ვებგვერდიდან: http://www.nplg.gov.ge/wikidict/index.php/ჯაფარიძე_ლელი
- გაგნიძე, ნ. (2021). *ცხოვრება ორ სამყაროში. გრიგოლ რობაქიძე*. თბილისი: გამომცემლობა „არტანუჯი“.
- ლიტერატურის თეორია. XX საუკუნის ძირითადი მეთოდოლოგიური კონცეფციები და მიმდინარეობები*. (2008).
- მარჯანიშვილი, კ. (1980). *პიესები და კინოსცენარები*. თბილისი: გამომცემლობა „ხელოვნება“.
- რობაქიძე, გ. (1928)ა. *ტოლსტოის დღეები. მნათობი*. #8-9.
- რობაქიძე, გ. (1928)ბ. *ტოლსტოის დღეები. მნათობი*. #10.
- საგამომცემლო პროექტი „უცნობი გრიგოლ რობაქიძე“*. (2016). თბილისი: გამომცემლობა „არტანუჯი“.
- ტაბიძე, ტ. (1985). *ლექსები. პოემები. პროზა. წერილები*. თბილისი: გამომცემლობა „მერანი“.
- ქიქოძე, პ. (1928). შტეფან ცვაიგი - „ამოკ“. თარგმანი ლ. ჯაფარიძისა რუსულიდან. გამომცემლობა „შრომა“. *კომუნისტი*. #2.
- ყარალაშვილი, რ. (1977). *წიგნი და მკითხველი*. თბილისი.
- ცვაიგ, ს. (1927)ა. ამოკ. *მნათობი*. #5-6.
- ცვაიგ, ს. (1927)ბ. ამოკ. *მნათობი*. #7.
- ცვაიგი, შ. (1982). *რჩეული თხზულებანი*. მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკა. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“.
- ცვაიგი, შ. (1989). *ქალი და ბუნება*. თბილისი: გამომცემლობა თსუ.
- ცვაიგი, შ. (2021). *ვარსკვლავები ტყის თავზე. ნოველები*. თბილისი. გამომცემლობა „პალიტრა L“.

REFERENCES

- bakradze, a. (1999). *k'ardu anu grigol robakidzis tskhovreba da ghvats'li [Kardu: The Life and Achievements of Grigol Robakidze]*. Tbilisi: Publishing House „Lomisi“.
- begbederi, p. (2013). *sabooloo aghts'era chamopasebamde [Final Description before Depreciation]*. Tbilisi: Publishing House „Palitra L“.
- bibliovik'i. (n.d.)a. *bets'uk'eli vakht'ang [Betsukeli Vakhtang]*. Retrieved from: http://www.nplg.gov.ge/wikidict/index.php/ბეწუკელი_ვახტანგ
- bibliovik'i. (t.g.)b. *japaridze leli [Japaridze Leli]*. Retrieved from: http://www.nplg.gov.ge/wikidict/index.php/ჯაფარიძე_ლელი
- gagnidze, n. (2021). *tskhovreba or samqaroshi. grigol robakidze [Living in Two Worlds. Grigol Robakidze]*. Tbilisi: Publishing House „Artanuji“.
- lit'eraturis teoria. XX sauk'unis dziritadi metodologiuri k'ontseptsiebi da mimdinareobebi [Theory of Literature. The Main Methodological Concepts and Trends of the 20th Century]*. (2008).

- marjanishvili, k'. (1980). *p'iesebi da k'inostsenarebi [Plays and Screenplays]*. Tbilisi: Publishing House „Khelovneba“.
- robakidze, g. (1928)a. t'olst'ois dgheebi [The Days of Tolstoy]. *mnatobi [Mnatobi]*. #8-9.
- robakidze, g. (1928)b. t'olst'ois dgheebi [The Days of Tolstoy]. *mnatobi [Mnatobi]*. #10.
- sagamomtsemlo p'roekt'i „utsnobi grigol robakidze“ [Publishing project "Unknown Grigol Robakidze"]*. (2016). Tbilisi: Publishing House „Artanuji“.
- t'abidze, t'. (1985). *leksebi. p'oemebi. p'roza. ts'erilebi [Poems. Prose. Letters]*. Tbilisi: Publishing House „Merani“.
- kikodze, p'. (1928). sht'eapan tsvaigi - „amok“. targmani l. japaridzisa rusulidan [Stefan Zweig's "Amok". Translation by L. Japaridze from Russian]. Publishing House „Shroma“. *k'omunist'i [Komunisti]*. #2.
- qaralashvili, r. (1977). *ts'igni da mk'itkhveli [The Book and the Reader]*. Tbilisi.
- tsvaig, s. (1927)a. amok' [Amok]. *mnatobi [Mnatobi]*. #5-6.
- tsvaig, s. (1927)b. amok' [Amok]. *mnatobi [Mnatobi]*. #7.
- tsvaigi, sh. (1982). *rcheuli tkhzulebani [Selected Essays]*. msoplio lit'erat'uris bibliotek'a [World Literature Library]. Tbilisi: Publishing House „Sabchota sakartvelo“.
- tsvaigi, sh. (1989). *kali da buneba [Woman and Nature]*. Tbilisi: Tbilisi State University Publishing House.
- tsvaigi, sh. (2021). *varsk'vlavebi t'qis tavze. novelebi [Stars above the Forest. Novels]*. Tbilisi. Publishing House „Palitra L“.